

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS ASMENŲ, SLAPTA BENDRADARBIAVUSIŲ SU
BUVUSIOS SSRS SPECIALIOSIOMIS TARNYBOMIS, REGISTRACIJOS,
PRISIPAŽINIMO, ĮSKAITOS IR PRISIPAŽINUSIŲJŲ APSAUGOS ĮSTATYMO NR. VIII-
1436 7, 8, 9 STRAIPSNŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Įstatymo projekto rengimą paskatino siekis papildyti teisinį reguliavimą, nustatantį, kad valstybės tarnyboje – valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose – dirbtų tik Lietuvos Respublikai lojalūs, patikimi, nepriekaištingos reputacijos asmenys, dėl kurių nekyla jokių abejonių. Lietuvos valstybė turi pagrindo abejoti asmenimis, kurie slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis ir kurie iki šiol neįrodė lojalumo Lietuvos Respublikai, jos konstitucinei santvarkai, konstitucinėms vertybėms.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad „valstybės institucijose gali dirbti tik lojalūs tai valstybei asmenys, kurių ištikimybė jai ir patikimumas nekelia jokių abejonių“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas, prieiga internetu: <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta384/content>). Taigi valstybės institucijose dirbantiems asmenims keliamas lojalumo reikalavimas. Esamas teisinis reguliavimas lojalumo reikalavimą, susietą su prisipažinimu slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, taiko tik kai kuriems asmenims, asmenų grupėms (Lietuvos Respublikos asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymas, 1999 m. lapkričio 23 d. Nr. VIII-1436, galiojanti suvestinė redakcija: nuo 2020-06-12, 7, 8, 9 straipsniai, prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F8D00907FFBE/asr>).

Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 6 punktas valstybės tarnautojui nustato veiklos ir tarnybinės etikos principus, iš kurių šeštasis yra lojalumo valstybei principas: „Valstybės tarnautojas turi veikti valstybės interesais, nepažeisti jos konstitucinės santvarkos, prireikus imtis visų teisėtų veiksmų, reikalingų šiai santvarkai apsaugoti“ (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, 1999 m. liepos 8 d. Nr. VIII-1316, galiojanti suvestinė redakcija: 2023-04-01–2023-12-31, prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D3ED3792F52B/asr>). Beje, šis principas Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo naujausioje redakcijoje, įsigaliosiančioje nuo 2024-01-01, praplėstas lojalumo konstitucinei santvarkai diskursu.

Lietuvos Respublikos įstatymai nustato, kad „valstybės tarnautojas – fizinis asmuo, einantis pareigas valstybės tarnyboje“, o „valstybės tarnyba – valstybės ir savivaldybių institucijose ir įstaigose pareigas einančių asmenų profesinė veikla, kuria atliekamos viešojo administravimo funkcijos arba užtikrinamas diplomatinės tarnybos institucijų ar prekybos atstovybių užsienyje funkcionavimas, arba padedama valstybės ar vietos valdžią įgyvendinantiems asmenims atlikti jiems nustatytas funkcijas, išskyrus ūkinio ir (ar) techninio pobūdžio funkcijas“ (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas (1999 m. liepos 8 d. Nr. VIII-1316) 2 straipsnio 10, 11 dalys, prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D3ED3792F52B/asr>). Valstybės tarnybos sąvoka apima ir valstybės, ir savivaldybių institucijose, įstaigose pareigas einančių asmenų profesinę veiklą.

Valstybės institucija yra valstybės įstaiga, per kurią įgyvendinama valstybės valdžia. Savivaldybės institucija yra institucija, įgyvendinanti savivaldos teisę, grindžiamą savivaldybės bendruomenės interesais. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „valstybės institucija yra valstybės funkcijų įgyvendinimo mechanizmo sudedamoji dalis. Valstybės funkcijas įgyvendina valstybės tarnautojai – valstybės institucijose dirbantys valdininkai. Valdininko teisinį statusą

apibrėžia specialios teisės normos, kurios nustato priėmimo į valstybės valdymo tarnybą tvarką, jos laikymąsi, teises, pareigas ir atsakomybę, tarnybos santykių pasibaigimą“ (Konstitucinio Teismo 1998 m. balandžio 21 d. nutarimas, prieiga internetu: <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta375/content>). Šiame ir kituose Konstitucinio Teismo nutarimuose (2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas) nurodoma, kad valstybės tarnautojo teisinį statusą apibrėžia specialios teisės normos.

Įstatymo projekte numatyta speciali teisės norma, nustatanti reikalavimą asmeniui, kandidatuojančiam į pareigas valstybės tarnyboje, valstybės ar savivaldybės institucijoje ar įstaigoje, prisipažinti dėl slapto bendradarbiavimo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, negali būti laikoma diskriminacine, t.y. diferencijuotu teisiniu reguliavimu, kai jis taikomas asmenų grupėms, pasižyminčioms tam tikrais vienodais požymiais, siekiant pozityvių, visai visuomenei reikšmingų tikslų. Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad „prie diskriminacinių ribojimų nepriskiriami ir specialūs reikalavimai arba tam tikros sąlygos, kai jų nustatymas būna susijęs su reguliuojamų santykių ypatumais. Pavyzdžiui, įvairūs išsilavinimo, kvalifikacijos, sveikatos ir darbo stažo reikalavimai įstatymuose būna numatyti piliečiams, stojantiems į valstybinę tarnybą“ (Konstitucinio Teismo 1998 m. lapkričio 11 d. nutarimas, prieiga internetu: <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta384/content>). Taigi negali kilti klausimo dėl piliečių teisės dalyvauti valdant savo šalį pažeidimo ar ribojimo; minėta teisė, numatyta Lietuvos Respublikos Konstitucijos 33 straipsnio 1 dalyje; piliečių teisė lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą nėra absoliuti (Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas).

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika taip pat svarbi šiam įstatymo projektui. „Teismas pakartoja, kad darbuotojo lojalumo valstybei reikalavimas yra būdinga įsidarbinimo valstybės institucijose sąlyga, suponuota valstybės atsakomybės ginant ir saugant bendrąjį interesą“ (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2004 m. liepos 27 d. sprendimas byloje „Sidabras ir Džiautas prieš Lietuvą“ (pareiškimų Nr. 55480/00 ir 59330/00), 57 punktą, prieiga internetu: <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-61942>).

Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnis valstybės tarnautojui nustato nepriekaištingos reputacijos reikalavimą; valstybės tarnautoją į pareigas priimančią asmenį įpareigoja užtikrinti šio reikalavimo įvykdymą (4 straipsnio 3 dalis), suteikiant „[...] teisę motyvuotu rašytiniu prašymu kreiptis į teisėsaugos, kontrolės ir kitas institucijas, įstaigas, valstybės ar savivaldybės valdomas įmones, kad šios pateiktų apie tokį asmenį jų turimą informaciją“ (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas, 1999 m. liepos 8 d. Nr. VIII-1316, prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D3ED3792F52B/asr>).

Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 naujoje redakcijoje, (įsigaliosiančioje 2024-01-01), 5 straipsnio 4 dalyje, nustatyta: „4. Asmuo, siekiantis tapti valstybės tarnautoju, turi užpildyti Vyriausybės patvirtintos formos deklaraciją, kurioje pateikiami duomenys dėl jo atitikties nepriekaištingos reputacijos reikalavimams. Jeigu nustatoma, kad asmuo, siekiantis tapti valstybės tarnautoju, nuslėpė ar pateikė tikrovės neatitinkančius duomenis dėl jo atitikties nepriekaištingos reputacijos reikalavimams, jis į valstybės tarnautojo pareigas nepriimamas, o jeigu šios aplinkybės nustatomos, kai valstybės tarnautojas į šias pareigas priimtas, jis atleidžiamas iš valstybės tarnautojo pareigų“ (Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo Nr. VIII-1316 pakeitimo įstatymas, 2023 m. gegužės 25 d. Nr. XIV-1985, prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/70f00e02007811eebc0bd16e3a4d3b97?jfwid=12eg56c7yw>).

Istorikė dr. Kristina Burinskaitė monografijoje *Slaptieji KGB bendrininkai: agentų veikla šeštajame–devintajame dešimtmėčiais* (2022) atkreipė dėmesį į KGB agentų veiklos tyrimo problemą – išvežtus ir sunaikintus dokumentus: „Lietuvos ypatingojo archyvo duomenimis, per 1989 m. ir 1990 m. pirmąjį ketvirtį (iki balandžio pradžios imtinai) buvo sunaikinta 33 760 LSSR KGB agentūros asmens bylų ir 2477 darbo bylos, o apie 5000 tos pačios agentūros asmens bylų ir 169 darbo bylos perduotos saugoti SSRS KGB Omsko srities valdybos archyvui. 1990 m. spalio mėn. sunaikinta ir didžioji dalis Agentų asmens ir darbo bylų fondo informacinio aparato, t.y. 73 KGB agentų asmens ir darbo bylų registracijos žurnalai, taip pat 15 tomų, sudarytų iš sunaikintų KGB

agentų bylų sąrašų, ir 2 tomų dokumentų apie KGB agentų bylų perkėlimą iš LSSR KGB archyvo į kitus SSRS KGB sistemos archyvus. 1996 m. Lietuvos ypatingajam archyvui perduotos saugoti 49 (realiai – 58) KGB agentų asmens ir darbo bylos, likusios Lietuvoje po 1990–1991 m.“ (Kristina Burinskaitė, *Slaptieji KGB bendrininkai: agentų veikla šeštajame–devintajame dešimtmėčiais*, Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2022, p. 23–24). Šie istoriniai faktai pagrindžia įstatymo projekto aktualumą, atskleidžia Lietuvai priešiškos valstybės galimybę šantažuoti Lietuvos Respublikos piliečius etc.

Istorikas (2012–2016 m. ėjęs Lietuvos Respublikos Seimo nario pareigas, dirbęs Nacionalinio saugumo ir gynybos komitete) dr. Arvydas Anušauskas knygoje *KGB. Visiškai slaptai* (2015) pateikė tokią statistiką: „Vien tik per SSRS specialiųjų tarnybų agentūrinį tinklą perėjo apie 100 tūkst. Lietuvos gyventojų, iš kurių 1956–1990 m. – apie 50 tūkst. žmonių (šiuo metu Lietuvoje gyvenančių KGB slaptų bendradarbių skaičius yra apie 30 tūkst. žmonių, apie trečdalis jų su KGB bendradarbiavo 1970–1990 m.). Ne mažiau žmonių buvo susiję su KGB ir kitais saitais – kaip patikimi asmenys (dėl einamų pareigų teikę KGB reikalingą pagalbą) arba kaip komunistinės valdžiusiosios nomenklatūros atstovai (sudarę KGB veiklai tinkamas sąlygas ir naudojęsi KGB galia savo valdžiai išlaikyti ir stiprinti“ (Arvydas Anušauskas, *KGB. Visiškai slaptai*, Vilnius: Versus aureus, 2015, p. 391–392).

Politologė Julija Ravaitytė 2015 metais konstatavo problemą, kuri būtų sprendžiama šiuo įstatymo projektu: „Neprisipažinę asmenys išliko potenciali grėsmė Lietuvos saugumui, nes vis dar galėjo būti šantažuojami dėl savo kompromituojančios praeities ir **nebuvo įrodę savo lojalumo Lietuvos valstybei** [išskirta – S. T.], o tai galėjo padaryti prisipažindami ir atskleisdami visą turimą informaciją apie specialiųjų tarnybų veiklą“ (Julija Ravaitytė, „Liustracijos politikos Lietuvoje vertinimas“, *Politologija*, 2015, Nr. 1, p. 65–66, prieiga internetu: <https://www.zurnalai.vu.lt/politologija/article/view/7374/5278>).

Projekto tikslas yra nustatyti teisinį reguliavimą, užtikrinantį, kad valstybės tarnyboje dirbtų tik Lietuvos Respublikai lojalūs asmenys, kurių ištikimybė, patikimumas ir reputacija nekelia jokių abejonių.

Parengto projekto uždaviniai: 1) eliminuoti galimą grėsmę Lietuvos nacionaliniam saugumui, Lietuvos valstybės konstitucinei sąrangai ir konstitucinėms vertybėms; 2) lojalumą Lietuvos Respublikai sieti ir su valstybės tarnautojo prisipažinimu slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis; 3) nustatyti ir reglamentuoti valstybės tarnautojo, pripažinto slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, veiklos apribojimą; 4) užtikrinti visuomenei svarbius konstitucinius teisėtų lūkesčių apsaugos, teisinio tikrumo ir teisinio saugumo principus, neatsiejamus nuo teisinės valstybės principo.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Įstatymo projekto iniciatorius yra Seimo narys Stasys Tumėnas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

1999 m. sausio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos įstatymas dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos (1998 m. liepos 16 d. Nr. VIII-858), kuris SSRS valstybės saugumo komitetą pripažino nusikalstama organizacija: „SSRS valstybės saugumo komitetas (NKVD, NKGB, MGB, KGB – toliau VSK) pripažįstamas nusikalstama organizacija, vykdžiusia karo nusikaltimus, genocidą, represijas, terorą ir politinį persekiojimą SSRS okupuotoje Lietuvos Respublikoje“ (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl SSRS valstybės saugumo komiteto (NKVD, NKGB, MGB, KGB) vertinimo ir šios organizacijos kadrinių darbuotojų dabartinės veiklos, galiojanti suvestinė redakcija: 1999-04-22, prieiga internetu: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DC1DC18DF88B/asr>).

Lietuvos Respublikos asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymas (1999 m. lapkričio 23 d. Nr. VIII-1436, galiojanti suvestinė redakcija: nuo 2020-06-12) nustato, kad:

a) valstybės paslaptį sudarančia informacija nelaikomi duomenys apie tai, kad buvusios SSRS specialiosiose tarnybose tarnavo ar su jomis slapta bendradarbiavo Respublikos Prezidentas, Seimo, Europos Parlamento ir savivaldybių tarybų nariai, savivaldybių tarybų nariai – merai, Vyriausybės nariai, teisėjai ir prokurorai, taip pat kandidatai į šias pareigas (7 straipsnis);

b) asmenys, einantys minėtas pareigas arba į jas kandidatuojuantys, privalo registruotis, prisipažinti slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis ir pateikti visą jiems žinomą informaciją apie specialiųjų tarnybų veiklą bei perduoti turimus dokumentus ar daiktus, susijusius su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis (8 straipsnis);

c) asmenys, tarpžinybinės komisijos (toliau – Komisijos) pripažinti slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, negali: 1) eiti pareigų, į kurias skiria Seimas, Respublikos Prezidentas, Seimo Pirmininkas, Vyriausybė arba Ministras Pirmininkas, taip pat viceministro, ministerijos kanclerio, valstybės institucijos ar įstaigos vadovo, jo pavaduotojo, valstybinės ar savivaldybės mokyklos vadovo pareigų; 2) eiti prokurorų, valstybės kontrolės pareigūnų, statutinių valstybės tarnautojų pareigų; 3) eiti valstybės tarnautojo pareigų krašto apsaugos sistemoje, atlikti tikrosios karo tarnybos; 4) eiti valstybės tarnautojo pareigų Valstybės saugumo departamente; 5) eiti pareigų diplomatinėje tarnyboje; 6) eiti pareigų, susijusių su Lietuvos Respublikos ir (arba) su užsienio valstybių ar tarptautinių organizacijų išlaptintos informacijos naudojimu ar tokios informacijos apsauga; 7) eiti registro tvarkymo įstaigos vadovo, jo pavaduotojo pareigų arba pareigų, tiesiogiai susijusių su registrų duomenų valdymu ar tvarkymu, taip pat valstybės informacinę sistemą tvarkančios įstaigos vadovo pareigų ir pareigų, tiesiogiai susijusių su valstybės informacinių sistemų valdymu ar tvarkymu (9 straipsnis).

Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarime KGB įvardyta kaip represinė okupacinės valdžios institucija, pažymint: „Atsižvelgiant į SSRS VSK paskirtį ir veiklos okupuotoje Lietuvos Respublikoje pobūdį buvusių VSK kadrinių darbuotojų, kurie dirba ar pretenduoja dirbti valstybinėje tarnyboje, lojalumo, patikimumo reikalavimai yra ypač aktualūs. Dirbti VSK organų kadriniais darbuotojais šie asmenys ėjo sąmoningai ir savo noru. Priėmimas dirbti VSK struktūrose reiškė didelį okupacinės valdžios pasitikėjimą jais. Šie asmenys savo veikla VSK struktūrose tiesiogiai ar netiesiogiai vykdė politinį asmenų arba organizacijų, kėlusią nepriklausomos Lietuvos idėjas ir siekius, persekiojimą arba prie jo prisidėjo. Taigi Lietuvos Respublika turi pagrindo abejoti buvusiais VSK kadriniais darbuotojais ir privalo įsitikinti jų lojalumu, patikimumu, todėl suprantamas ir pateisinamas valstybės siekis atitinkamam laikui apriboti buvusių VSK kadrinių darbuotojų galimybes stoti į valstybinę tarnybą“ (Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas, prieiga internetu: <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta352/content>).

Veiklos apribojimai valstybės tarnyboje dirbantiems asmenims, slapta bendradarbiavusiems su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, buvo ir tebėra dalinio pobūdžio, o tai reiškia, kad išlieka minėtų asmenų patikimumo, lojalumo Lietuvos Respublikai problema, kuri galiojančiuose įstatymuose nėra sprendžiama.

Atsižvelgiant į pasikeitusią geopolitinę situaciją (Rusijos Federacijos agresija prieš Ukrainą), į grėsmes Lietuvos nacionaliniam saugumui (grėsmės konstitucinei santvarkai), į autoritarizmą Baltarusijoje (grėsmės tarptautiniam saugumui, militarizacija), į pasikeitusį požiūrį į saugumą regione (dėl to buvo parengti ir patvirtinti nauji NATO gynybos planai) minėta problema tampa dar aktualesnė ir reikšmingesnė.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Nauju teisiniu reguliavimu siekiama nustatyti ir įteisinti, kad asmenims, slapta bendradarbiavusiems su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis ir pretenduojantiems į pareigas valstybės tarnyboje, valstybės ir savivaldybių institucijose, įstaigose, būtų taikomas lojalumo

Lietuvos Respublikai reikalavimas. Pastarasis suponuotų asmens teisę savanoriškai prisipažinti slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS slaptosiomis tarnybomis, įrodyti savo lojalumą Lietuvos valstybei. Taigi būtų išplečiamas asmenų ratas, kuriam būtų taikomos Lietuvos Respublikos asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo 7, 8, 9 straipsnio nuostatos. Pavyzdžiui, asmuo, pretenduojantis į politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojo pareigas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintoje Atitikties nepriekaištingos reputacijos reikalavimams deklaracijoje turės nurodyti, ar jis slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Be to, svarbu pažymėti, kad minėtas naujas teisinis reguliavimas galios tik asmenims, kurie pretenduos į pareigas valstybės tarnyboje nuo 2024 m. sausio 1 d., t.y. nuo numatytos įstatymo įsigaliojimo datos; įstatymų ir kitų teisės aktų galiojimas atgal neleidžiamas (*lex retro non agit*).

Naujos teisinio reguliavimo nuostatos: a) valstybės paslaptį sudarančia informacija nelaikomi duomenys apie tai, kad buvusios SSRS specialiosiose tarnybose tarnavo ar su jomis slapta bendradarbiavo valstybės tarnautojai, taip pat kandidatai į šias pareigas; b) informacija apie slapta bendradarbiavusius asmenis išslaptinama ir viešai paskelbiama, kai asmuo eina valstybės tarnautojo pareigas arba į jas kandidatuoja; c) asmenys, Komisijos pripažinti slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, negali eiti savivaldybės institucijos ar įstaigos vadovo, jo pavaduotojo pareigų, negali eiti pareigų valstybės tarnyboje; d) valstybės tarnautojo pareigas einančių asmenų, neprisipažinusių Lietuvos valstybei slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, pateikusių žinomai melagingas žinias apie save, kitus asmenis ir specialiųjų tarnybų veiklą ar tokią informaciją nuslėpusių, įgaliojimai pripažįstami nutrūkusiais nepasibaigus nustatytam įgaliojimų terminui; e) Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintoje Atitikties nepriekaištingos reputacijos reikalavimams deklaracijoje, taikomoje asmeniui, pretenduojančiam į valstybės tarnautojo pareigas, atsirastų naujas punktas (klausias) dėl asmens slapto bendradarbiavimo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis.

Laukiami teigiami rezultatai: a) į pareigas valstybės tarnyboje kandidatuojantys asmenys, slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, turėtų galimybę įrodyti lojalumą Lietuvos Respublikai; b) būtų eliminuota potenciali galimybė valstybės tarnyboje dirbantiems asmenims, slapta bendradarbiavusiems su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, patirti Lietuvai nedraugiškos valstybės (-ių) galimai vykdomą šantažą ir verbavimą ar bandymą įtraukti į neteisėtą veiklą; c) asmuo, priimantis kitą asmenį į valstybės tarnautojo pareigas, sistemaiškai aiškindamas teisės aktus, turės teisę motyvuotu rašytiniu prašymu kreiptis į įstatymo įgaliotas institucijas, kad šios pateiktų jų turimą informaciją dėl asmens slapto bendradarbiavimo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis; d) atsirastų teisinis pagrindas asmenį, Komisijos pripažintą slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, taip pat deklaracijoje nuslėpusį ar pateikusį tikrovės neatitinkančius duomenis, nepriimti į valstybės tarnautojo pareigas arba iš jų atleisti nustačius minėtas aplinkybes.

Priėmus įstatymo projektą valstybės tarnyboje dirbtų lojalumą, patikimumą, pilietiškumą Lietuvos Respublikai įrodę valstybės tarnautojai. „Taigi lojalumo, patikimumo reikalavimas valstybinės tarnybos srityje yra įprastas ir suprantamas“ (Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 4 d. nutarimas, prieiga internetu: <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta352/content>).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

2023 m. liepos 1 d., Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos duomenimis, Lietuvoje buvo 26 608 valstybės tarnautojai (nestatutiniai) (Viktorija Rūkštelė, „Dėl valstybės tarnautojų skaičiaus pateikimo“, 2023-07-31, Nr. SN(T4)-G(A)-9).

Jeigu tam tikra dalis valstybės tarnautojų Komisijos būtų pripažinti slapta bendradarbiavę su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, valstybės tarnautojų skaičius sumažėtų. Nepaisant to, priėmus įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:
Įstatymo projekto priėmimas kriminogeninei situacijai ir korupcijai įtakos neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:
Įstatymo projekto įgyvendinimas verslo sąlygoms ir jo plėtrai poveikio neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams:
Įstatymo projektas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Priėmus įstatymo projektą reikės pakeisti Atitikties nepriekaištingos reputacijos reikalavimams deklaracijos formą, kuri buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. lapkričio 28 d. nutarimu „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo įgyvendinimo“ Nr. 1176. Pastaroji turėtų būti pakeista iki 2023 m. gruodžio 29 d., nes numatyta, kad įstatymas įsigalioja 2024 m. sausio 1 d.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Įstatymo projekto įgyvendinimui įgyvendinamųjų teisės aktų priimti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetinais metais):

Įstatymo projektui įgyvendinti papildomų valstybės biudžeto lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:
Projekto rengimo metu vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

„Fizinis asmuo“, „įstatymas“, „valstybės tarnautojas“, „lojalumas“, „specialiosios tarnybos“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Įstatymo projekto aktualumą rodo ir faktas, kad „Nepriklausomoje Lietuvoje dar galėjo būti apie 25 000 asmenų, sovietų valdymo laikotarpiu bendradarbiavusių su KGB. Iš jų 2000 m. atėjo prisipažinti 1589 asmenys.“ (Kristina Burinskaitė, *Slaptieji KGB bendrininkai: agentų veikla šeštajame–devintajame dešimtmėčiais*, Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2022, p. 38).

„Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime 2023“, skyriuje „Grėsmės konstitucinei santvarkai“, pažymėta, kad „Kremlius siekia išlaikyti įtaką Lietuvoje, todėl imasi iniciatyvų pristatyti Rusiją kaip patrauklią alternatyvą Lietuvos visuomenės pasirinktai vakarietiška orientacijai. Šiam tikslui Kremlius pasitelkia su Rusijos subjektais ryšius palaikančius asmenis ir nevyriausybinės organizacijas. [...] Vis dėlto maždaug dešimtadalis šalies gyventojų yra linkę manyti, kad dėl karo Ukrainoje atsakinga ne Rusija, o kitos valstybės. Dalis Rusijos veiksmus teisinančių Lietuvos gyventojų palaiko įvairaus pobūdžio ryšius Rusijoje, jų pagrindinis naujienų šaltinis – Kremliaus kontroliuojamos žiniasklaidos priemonės“ („Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas 2023“, p. 67, prieiga internetu: [https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2023/03/Gresmiu-nacionaliniam-saugumui-vertinimas-2023 LT_atsisiuntimui.pdf](https://www.vsd.lt/wp-content/uploads/2023/03/Gresmiu-nacionaliniam-saugumui-vertinimas-2023_LT_atsisiuntimui.pdf)).

Teikia:

Seimo narys Stasys Tumėnas